

O tradicionalnih dnevih slovenskih bančnikov

Konservativna politika slovenskih bank se je pokazala kot dobra

Dnevi slovenskih bančnikov so 12. in 13. novembra letos potekali na Brdu pri Kranju in udeležba bančnikov, gospodarstvenikov, tujih finančnih izvedencev in povabljenih gostov je bila zelo visoka. Globalna finančno-gospodarska kriza je očitno odprla številna pereča vprašanja in dileme, na katere iščejo odgovore bankirji, zavarovalničarji, centralni bankirji in poslovneži. Tako kot vedno v vsaki večji krizi pa je tudi sedaj na mizi več vprašanj kot jasnih odgovorov in vse bolj očitno postaja, da bodo posledice napihovanja različnih premoženjskih balonov za nacionalne ekonomije zelo boleče.

Zastarelost bančništva ni nujno nekaj slabega

Finančni minister **dr. Franc Križanič** je na srečanju z bankirji poudaril, da je poslovanje bank in podjetij na veliki preizkušnji, ne samo pri nas, ampak v celotni EU in širše v svetu. Iščejo se nove rešitve in pristopi, tako v Evropski uniji kot naši državi pa si vlade prizadevajo podpreti bančni sistem in ga stabilizirati. Zato je tudi slovenska vlada v letošnjem letu izdala državne obveznice in na podlagi uvedbe jamstvene sheme so bila dana državna poročstva za kreditiranje gospodarstva. Na ravni EU se poskušajo oblikovati izhodne strategije za prehod v normalno

poslovanje bank in podjetij, v okviru evropske komisije pa snujejo rešitve za izboljššan nadzor nad čezmejnimi poslovanjem finančnih posrednikov. Ena od idej in predlaganih rešitev je, da bodo morale banke razkriti izpostavljenost izvedenim finančnim instrumentom, še posebej najbolj zapletenim finančnim inovacijam. V skladu s temi predlogi se bodo spremenili tudi nekateri MSRP, med njimi tudi standard o pripoznavanju in merjenju. Na ravni EU bo prišlo do oblikovanja novih evropskih organov za spremljanje sistemskih tveganj, ki jih bo treba obvladovati čim bolj celovito in učinkovito.

Guverner Banke Slovenije **dr. Marko Kranjec** je na srečanju slovenskih bančnikov uvodoma polemiziral s tezo, da je slovensko bančništvo zastarelo. Strinjal se je, da je nabor finančnih instrumentov v slovenskem bančnem sistemu zelo majhen, še zlasti če ga primerjamo z naborom v najbolj razvitih ekonomijah. Dejstvo je, da pri nas na domačem trgu deluje le 21 bank, 10 investicijskih družb in le peščica pokojninskih družb. V svetu je na drugi strani poslovno aktivnih skoraj 70.000 vzajemnih skladov in okrog 10.000 skladov tveganega kapitala, ki pri nas niso zaživel. Ti skladi so strankam ponujali v obliki paketov številne investicijske produkte, s katerimi je marsikdo veliko zaslužil, dokler se je vrednost

investiranih sredstev povečevala. Toda po zlomu na ameriškem nepremičninskem trgu se je vse spremenilo in največjo ceno za napihovanje različnih oblik premoženja so plačali skladi in investicijske banke, ki so trgovali s kontaminiranimi vrednostnimi papirji. Pokazalo se je, da pomeni konservativna politika slovenskih bank tudi konkurenčno prednost in da so bila tveganja iz naslova trgovanja z zapletenimi finančnimi inovacijami neobvladljiva. Guverner Banke Slovenije Marko Kranjec se strinja, da je poglobljenost slovenskega finančnega sistema veliko manjša kot v razvitem delu Evrope in da so slovenske banke manj razvite kot banke v najbolj razvitih državah EU. Toda finančna kriza je jasno pokazala, da trgovanje z derivativi na koncu ni pripeljalo do dodane vrednosti in da imajo sodobni bančni sistemi tudi določene slabosti in ne le prednosti. Poglobljanje evropskega bančnega sistema je namreč vodilo v njegovo koncentracijo in pojavila so se sistemski tveganja. Nekatere banke so bile prevelike, da bi jih lahko pustili propasti, vodenje bankirjev o tem pa je pripeljalo do moralnega tveganja. Manjša razvitost je slovenskim bankam torej pomagala, da so se izognile prvemu valu posledic globalne finančne krize. Ker pa se položaj v gospodarstvu poslabšuje,

to neizogibno vpliva tudi na kreditni portfelj bank in težje obvladovanje kreditnega in drugih oblik tveganj. Poslovne banke pri nas in v evroobmočju so k sreči dovolj likvidne, saj je ECB zaradi kreditnega krča in blokade medbančnega denarnega trga sprostila ogromno likvidnih sredstev. Tako so ECB in druge največje centralne banke umirile napetosti na mednarodnih finančnih trgih in prispevale k stabilnosti finančnega sistema. V nekaterih državah je centralna banka preprečila napihovanje premoženjskega balona in je kot posojilodajalec v skrajni sili omogočila vzdrževanje likvidnosti finančnega trga. Za centralne banke je bilo značilno, da so vodile politiko t. i. kreditnega in kvantitativnega sproščanja monetarne politike. V nekaterih primerih so centralne banke preprečevale tudi nesolventnost sistemsko pomembnih bank. Za ECB pa je bilo značilno, da je ključno obrestno mero znižala na odstotek, da je razširila nabor vrednostnih papirjev, primernih za zavarovanje odobrenih likvidnostnih kreditov, da je povečala ročnost odobravanja kreditov do največ enega leta, da je zagotavljala likvidnost bank v drugih valutah in da je od bank odkupovala krite obveznice. Na podlagi vseh teh in še nekaterih drugih njenih nestrandardnih ukrepov se je bilanca ECB povečala za približno 20 odstotkov. V prihodnjem letu lahko po besedah Marka Kranjca pričakujemo večje spremembe na področju bančne regulative. Razmišlja se, ali je dobro, da je zavarovalna dejavnost del bančništva, pripravljajo pa se predlogi, naj se povečata osnovni in dodatni kapital velikih bank in da je treba spremeniti razmerje med bilančno vsoto bank in bančnim kapitalom. Tudi likvidnost bank bodo nadzorne institucije pozorno spremljale in nadzirale, zato bodo banke morale izpolnjevati predpisane likvidnostne količnike, obvezno poročati centralni

Dr. Marko Kranjec, guverner Banke Slovenije

banki o svojem likvidnostnem položaju in se vključiti v makro previdnostni nadzor. Te zahteve bodo veljale tudi za slovenske banke, ki imajo težave s povečevanjem spornih terjatev in ki beležijo rast števila podjetij, ki zamujajo z odplačili nakopičenih obveznosti. Kreditno tveganje se je vidno povečalo predvsem v sektorju gradbeništva, trgovine in nekaterih storitvenih dejavnostih. Razvidno je, da ima zastava nepremičnin kot kritje za odobrene kredite svoje meje in omejitve in da bodo morale biti banke veliko bolj pozorne na neto denarni tok svojih komitentov. Za banke postaja vse bolj pomembno, da stojijo komitentom ob strani, ko se znajdejo v krizi, in da vodijo politiko »smiselnega prestrukturiranja«, ne pa politike uničevanja komitentov.

Preveč zaposlenih v javnem sektorju

V razgibani razpravi so bankirji poudarili, da so depoziti v bankah povsem varni in da bo to veljalo tudi takrat, ko država ne bo več v celoti jamčila za varnost prihrankov v bankah. Resen problem države pa bo, kako doseči ustrezno konsolidacijo javnih financ, saj se je država letos dodatno zadolžila za 1,5 mrd evrov. Banke imajo možnost, da izdajo ban-

čne obveznice in vodijo bolj ali manj konservativno politiko ocenjevanja tveganj, slednje pa bi morale upoštevati na konsolidirani osnovi. Odprto vprašanje je še vedno, ali ima NLB s 45-odstotnim tržnim deležem prevelik monopol na domačem trgu, saj preostalih 20 bank obvladuje le dobro polovico domačega trga. Zato so nekateri vladi predlagali, da pospeši konsolidacijo bančnega sistema, ki je pogoj za večjo medbančno konkurenčnost.

Predstavniki realnega sektorja so priznali, da je slovenska industrija »stara«, da je na trgu vzniknilo zelo malo novih podjetij, da obstoječa podjetja ponujajo na trgu premalo novih produktov in da je delovna sila v industriji neizobražena. Gospodarstvenike zelo moti, da je v javnem sektorju preveč zaposlenih in da se je število zaposlenih v elektroindustriji denimo zmanjšalo za okrog 18 odstotkov, v javnem sektorju pa se število zaposlenih celo povečuje. Za realni sektor in pretežne izvoznike je prav tako nesprejemljivo, da je davek na plače pri nas višji kot v Nemčiji, po drugi strani pa je trg delovne sile nefleksibilen.

Prihodnje leto bodo po oceni **mag. Velimirja Boleta** na gospodarske razmere vplivale številne zunanje spremenljivke, kot so gibanje cen

hrane, osnovnih surovin in nafte, pogoji zunanjetrgovinske menjave pa tudi trošenje države. Pričakujemo lahko, da bo kreditiranje realnega sektorja naraščalo zelo umirjeno, da se bo solventnost bank nekoliko poslabšala in da bo prišlo do okrevanja gospodarstva šele ob koncu leta. V prvi polovici leta se bo sedanja kriza verjetno za krajši čas zaostila, nato pa lahko računamo na počasno okrevanje industrijske proizvodnje. Čeprav bo inflacija nizka, se bodo posojilne obrestne mere precej povečale.

Centralne banke, vključno s FED-om, bodo po oceni **Egona Zakrajška** vztrajale pri rahljanju monetarne politike, stimulativnih ukrepah za oživljanje gospodarstva in zagotavljanju likvidnosti bančnega sektorja. Ciljna ključna obrestna mera FED-a ostaja praktično na ničli, kreditna in likvidnostna tveganja različnih oblik premoženja pa ameriška centralna banka skrbno ocenjuje in spremlja. Očitno je, da je podpora finančnim institucijam še potrebna in da ostaja stabilnost finančnega sistema odločilnega pomena za normalno poslovanje gospodarstva. Zelo podobno po besedah **Andreja Ranta** razmišlja tudi ECB, ki se zaveda, da je kolaps trgov listinjene aktive in nepremičninskega trga v ZDA pripeljal do krčenja bančnih bilanc, blokade medbančnega kratkoročnega likvidnostnega kreditiranja in kreditnega krča pri financiranju podjetij. Primerjave med obrestnima merama EURIBOR in EONIA kažejo, da so bili razmiki obrestnih zamenjav zelo veliki, da so pribitki naraščali v odvisnosti od ročnosti izposoje likvidnih sredstev in da so se centralne banke in vlade v zadnjem letu dni odločale za dokapitalizacije, državna jamstva za devizne vloge in prevzemanje slabe aktive. Skupina držav G20 sedaj poskuša doseči dogovor o koordiniranem delovanju politik, večjem nadzoru nad t. i. finančnim vzvodom,

večjih kapitalskih zahtevah, preglednosti poslovanja z derivativi in prilagoditvi standardov vrednotenja finančne aktive.

ECB je v razmerah globalne finančne krize sprejela standardne (zniževanje ključne obrestne mere) in nestandardne ukrepe (politika okrepjene kreditne podpore). Videli smo lahko, da je dala v obtok zelo velike količine likvidnostnih sredstev, da je izvajala operacije refinanciranja, razširila nabor aktive, primerne za zavarovanje kreditov, in neposredno kupovala krite obveznice.

Tudi **dr. Franjo Štiblar** se je strinjal, da se lahko zaupanje med poslovnimi bankami obnovi le s pomočjo centralnih bank in vlad. Čeprav je ECB v načelu bolj neodvisna kot FED, ki v nasprotju z ECB sledi cilju cenovne stabilnosti in čim višji zaposlenosti, je ključna razlika med evropskim in ameriškim finančnim sistemom v tem, da je delež bank v tem sistemu v Evropi 72 odstotkov, v ZDA pa le 20 odstotkov. Za oba sistema pa velja, da se bodo celotne potencialne izgube bank in drugih finančnih posrednikov v celoti pokazale šele na dan 31. 12. 2009, naslednji potencialni prenapihnjeni premoženjski balon pa so lahko javne finance, predvsem naraščajoči javni dolg v posameznih državah in previsoki proračunski primanjkljaji. **Fabio Mucci** (UniCredit Group) ocenjuje, da je za banke v srednji in JV Evropi značilna odvisnost od zunanjega financiranja domače kreditne aktivnosti in slabšanje kreditnega portfelja. Pripravljenost bank za prevzemanje novih tveganj se je zelo zmanjšala, vendar obetajo finančni paketi pomoči MDS Srbiji, Bosni, Madžarski, Romuniji, Ukrajini in Latviji zelo počasno gospodarsko okrevanje v prihodnjem letu. Eden od problemov slovenskih podjetij po podatkih **mag. Tomaža Košaka** je, da se je njihov dolg zelo povečal in da je finančni vzvod bistveno višji

pri nas kot v EU. Razvidno je, da se bo moral delež lastniškega kapitala v razmerju do dolga v podjetjih povečati, banke pa bodo morale začeti razmišljati o izdajanju lastnih obveznic in zmanjšanju odvisnosti od zunanjih virov sredstev. Kot je povedal **dr. Marko Košak**, je empirično testiranje procikličnosti po svetu pokazalo, da banke v konjunkturi oblikujejo premalo rezervacij, zato je aktualna ideja o dinamičnem oblikovanju rezervacij po španskem vzoru.

Kontroverzne razprave o korporativnem upravljanju

Letošnja okrogla miza in razprava o korporativnem upravljanju bank v kriznih razmerah je bila zelo zanimiva in kontroverzna. O tej žgoči temi so namreč razpravljali štirje bankirji, predsednik uprave Kolektor Group in minister za razvoj in evropske zadeve, ki opravljajo najbolj odgovorne funkcije v državi in imajo v bistvu škarje in platno »corporate governance« v svojih rokah. Čeprav so se tega verjetno dobro zavedali, so ocenjevali tudi dosedanje lastno delo in zahtevno vodenje NLB, NKBM in države, ki je že nekaj časa pod kritično lupo OECD, kamor se formalno želimo vključiti. Moderator razprave **mag. Marko Voljč**, ki se je pošalil na svoj račun, češ da je outsider v izgnanstvu, je zelo spretno spodbujal razpravljavce k opisovanju kritičnega upravljanja bank, zavarovalnic in podjetij v državni lasti. Kot je uvodoma poudaril, je tudi slabo upravljanje korporacij soodgovorno za globino finančno-gospodarske krize. V nekaterih velikih sistemih pri nas je bilo upravljanje podjetij preveč prepuščeno menedžerjem, zato je prišlo do lastniške krize in država je morala intervenirati. Razvidno je, da so bile nagrade menedžerjem previsoke in da niso bile odvisne od kvalitete vodenja, ampak od osebnih

Z leve proti desni: Matjaž Kovačič, Mitja Gaspari, Marko Voljč, Božo Jašovič in Draško Veselinovič

in političnih povezav, da so bili mali delničarji odrinjeni od upravljanja korporacij in da je tudi z modelom upravljanja NLB nekaj narobe.

Minister **mag. Mitja Gaspari** je dejal, da so pogovori o včlanitvi Slovenije v OECD v polnem teku, da smernic OECD o upravljanju korporacij v naši državi ne poznamo dobro in da so razmere arhaične. Zato predstavniki OECD zahtevajo, da sprejmemo ustrezno zakonodajo in da ustanovimo agencijo za upravljanje državnih podjetij, ki bo neodvisna od vlade in ki bo skrbela za bolj kvalitetno upravljanje korporacij v lasti države. Ocena OECD je, da je to upravljanje pri nas na nizki ravni, da je struktura mikroorganizacije v bankah in holdingih pripeljala do nepreglednega nagrajevanja menedžerjev, da pri nas ne ločimo javnih od državnih interesov in da se država neupravičeno pa tudi neustrezno vpleta v upravljanje bank, zavarovalnic in drugih podjetij. Dejstvo je, da v NLB, Slovenskih železnica in še marsikje drugje nimajo srednjeročnega programa razvoja, da prihaja v korporacijah do razhajanj med zapisanim in realiziranim in da se sploh ne ve – vključno z NLB - kdo je in kdo ni poslovno uspešen oziroma

nadpovprečno uspešen na srednji rok. Zato OECD od nas zahteva, da v slovensko prakso umestimo centraliziran model upravljanja z državnimi podjetji in da se KAD in SOD umakneta iz aktivnega upravljanja podjetij.

V živahni razpravi, v kateri so kot udeleženci okroglo mize sodelovali **Božo Jašovič** (NLB), **Matjaž Kovačič** (NKBM), **Draško Veselinovič** (KD Group d.d.) in **Stojan Petrič** (Kolektor Group d.o.o.), je bilo poudarjeno, da morajo biti v upravljanje korporacij vključeni lastniki, menedžerji, nadzorniki in zaposleni. V tujih bankah so bili bonusi nenormalno visoki in odvisni od kratkoročnih poslovnih rezultatov, zaposleni pa so bili od upravljanja bank in delitve dobičkov pogosto odrinjeni. Zato se nam obetajo spremembe evropske bančne regulative, na podlagi katere se bo od bank zahtevalo več kapitala za obvladovanje različnih tveganj, kar bo zmanjšalo dobičke in vznejevoljilo delničarje. Toda upravljanje korporacij je povezano tudi z nematerialnimi vidiki, moralo in poslovno etiko, ki bi morala brzdati skušnjave in pohlep menedžerjev po izplačevanju izjemno velikih bonusov ter po

krejitvi upravljalvske moči. Sicer pa je za slovenske razmere značilno, da smo sprejeli kodeks javnih delniških družb, ki pa ga kršimo. Dogaja se namreč, da v državnih podjetjih – na primer v Luki Koper ali Intereuropi – poteka politično kadrovanje menedžerjev, da so vodstva nekaterih podjetij, kot je denimo Mura, povsem zatajila in da o referencah menedžerjev odločajo člani nadzornih svetov, ki so brez strokovnih referenc. V razpravi udeležencev bančnih dnevov so bile na koncu izrečene tudi kritične ocene o bančnem združenju, češ da le bolj ali manj pasivno opazuje problematična dogajanja v bančnem okolju, namesto da bi nanje reagiralo in vplivalo na boljše upravljanje bank. Tako imamo v državi dva problema, finančno-gospodarsko krizo in slabo upravljanje korporacij, za katerega je po besedah **Aljoše Tomaža** značilna kriza poslovnih in družbenih vrednot in pomanjkanje razvojnih programov. Očitno je, da se nahaja na pravih mestih premalo pravih kadrov in da je za imenovanje članov nadzornih svetov pomembno le, čigav si in kateri medij te štiti, ne pa strokovno znanje, izkušnje, rezultati dosedanjega delovanja in vizija razvoja banke ali podjetja.

Razprava se je končala s sklepno ugotovitvijo, da nam kritika vsega obstoječega ne bo veliko pomagala, da je v bankah vendarle veliko intelektualnega kapitala in da imamo med drugim možnosti za izboljšanje korporacijskega upravljanja s pomočjo enotirnega vodenja bank. Odločitev o tem je v rokah lastnikov, praksa navzkrižnega lastništva pa je pokazala, da so interesi deležnikov zelo različni in da vsi nikakor ne bodo zadovoljni s spremenjenim načinom »corporate governance«.

Emil Lah